

ונחלי דם, מתוך סופת חורבן ופרפורי נסיסת רבים; בראשונה נתגלה אלפי העברים על ישראל, ששכח את אלפי ישראל, בדם אחר כך השתמש באותה מדת הדין ביחס למצרים. „אין בית אשר אין שם מת כו' ומצרים מסברים את מתייהם“.

ואין הקב"ה רוצה בצער בריותיו, אפילו כשפשעו בו, ואין הוא חפץ במות הרשע. ובכל זאת הציל את אומתו כאותות של דם ומופתים של חרב שלופה.

לא רצה הקב"ה לשמע שירת המלאכים, כשמעשי ידיו טבעו בים, אף על פי שהוא בעצמו השפיעם בים סוף.

הכרת של הצלה בצביו ועלה, והקב"ה „ירד“ להציל.

„מוטב שאטמא את עצמי ולא תטמא תרומתי“.

ומי יכפר על טומאה זו, על ירידת האיריאה של אלקות, על המעטת אור אין סוף? אהרן יכפר!

הכהן הגדול, בא כחה של כנסת ישראל ושלח הצבור הישראלי „יכפר“, כביכול, על הקב"ה. „וכפר על הקדש“

האומה הישראלית בקדוש חייה, בהוד קיומה, בתורתה הנשגבה, בהיותה המשיחית, בנבואתה וחזון רוחה על אחרית הימים, בתפיסת עולמה „ראתאחרת ברזא דאחר“, תקדיש את שם הקב"ה ותגלה את כבודו וזיוו כאלפי ישראל, שמעטהו — אהבה, כתרו — חסדה, ולבושו נאפר חסד ותפארת.

הקב"ה נתגלה כאלפי העברים, משום שלא רצה שתטמא תרומתו, ולפיכך „טמא את עצמו“, ותעודת האומה היא לכפר על טומאה זו במקדש חייה, בהיכל רוחה, ולפנים מן הפרגוד של מציאותה הטרופה.

הערה „מכפרת“ על טומאה זו, שכאה על ידי המחנה. „הקהל“ „מכפר“ על הקב"ה, שהופיע לאנשי המחנה „בדמות“ אלפי העברים.

„ומאת עדת בני ישראל יקח שתי שעירי עזים לחטאת“. וכו'!

ומה נורא הוא „צער“ של הקב"ה, כשאומתו,

תמתו, מתבוססת עכשיו בדמיו! מה גדולת דאבונה של חשכינה ותמרוריה!

אולם הקב"ה, שנתגלה בימינו אלף על כנסת ישראל כאלפי העברים, חופיע עכשיו ביד חזקה וזרוע נטויה על לוחצינו ומכעיסינו.

הוא „ירד“ גם עכשיו מרקיע עזו לשלם „חמה לצריו“ ו„גמול לאויביו“, שיריהם מלכלכות בדם חסידיו עליון.

הקב"ה „טמא“ את עצמו לעינינו כדי להציל את תרומתו. התנשא „שופט הארץ“, וילבש בגדי נקם.

אלפי העברים דורש את דמי נקיים מיד רשע עריץ ושופך דמים, שעלה ובכלל את כל העולם כולו.

נוקם הוא גִּמְמַת דם עכדיו השפוך במרחבי פולניה, ליטא ושאר ארצות אירופה.

זאנו מורים לו על חרון אפו וחמתו, שהוא שופך על גוי אכזרי ועז פנים, על „טומאה“ זו ועל „ירידה“ זו! „עד מתי רשעים ד' עד מתי רשעים יעלזו“?

והאומה, כשתנאל, תכפר בקדש הקדשים של הויתתה על „הטומאה“, ועל ה„ירידה“!

IV

אוכלי מן ואוכלי שלו

א

יסוד היסודות של כל התנועות העצומות והתסיסות המהפכניות שהתחוללו בהויתתה ונורתה של האומה, בתהליך השתלשלותה מישראל סבא ליהדות חילונית, הוא שינוי יחסה ועמדתה כלפי הכלכלה והמחיה.

הערה, האותות בסנסוני מעשי בראשית רעננים, רטובי טל אורות, והמחנה, המלקט מורביות ערבה חילונית יבשה, נחלקו בהלכה אלמנטרית — הכלכלה מאין היא באה — לחם מהיכן מוצאו.

בני הערה, טעוני חרג קדושה ונמעמי רמט יצירה עילאה, אומרים: לחם יורד מן השמים. אנשי המחנה, רוויי עסים התאווה, הפכחים והמתונים, חומרי עידונים ורודפי תענוגים, אומרים: לחם יוצא מן הארץ.

שנה יז מוסף הפרדס חוברת יא 33

וכלך לך אצל תורה שבכתב, הפך בה ותמצא שתי תפיסות עולם אלו סבבצות ועולות מתוך שתי פרשיות הכלכלה — פרשת המן ופרשת השלו.

דמות דיוקנה של העדה מתרמט מתוך שכולת גונים על גבי הרקע האידיאולוגי של פרשת המן, ובכואותו של המחנה משתקפת בכל נוולותה בפרשת השלו.

ואם יאמר לך אדם: למדני על רגל אחת כל תורת התפתחותנו ההיסטורית במשך התקופה האחרונה, את סדר המסמורפוז של יהדות נאמנה ליהדות סקולרית, מגוי קדוש לעם פסח, מלב שבאומות למוח שבגוים, מסור לו שתי פרשיות אלו המהוות את כל התורה כולה, ואירך פירושא ליוזל ולגמור.

דורות הראשונים היו אומרים: הכלכלה יורדת מן השמים. פרשת המן היתה שגורה בפיהם, ובתם לבם ונפשם האמינו בסיסמת הפרשה, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים". דורות האחרונים אומרים: לחם יוצא מן הארץ, הכלכלה עולה מן הים. אוכלי שלו הללו ראו, כי "רוח נסע וכו' ויגו שלום מן הים". מברכים המה ברכת הלחם בלי הזכרת שם ופלקות.

וכל תפיסת עולמה של האומה משתנית מן הקצה אל הקצה בעטיה של מחלוקת זו ביחס למסורם של מזונותיו של אדם.

כשבת קולה של פרשת המן, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" מבקיעה את מתיצות רשות הכלכלה ומנהמת באזנו של האדם, הטעון "עול הפרנסה ודאגת חזמן", הרי הוא תופס את המסתורין הצפון בהבאת לחמו, את הוד ההשגחה האלקית החופף על החיים הכלכליים ואת כל האיירציונליות הכרוכה בהישג גכסים. אין חפזון ומהירות מעלים ולא טורידים; אין חסיפות וחוזק יד מועילים, ואין יצר הרבוש וחמור הממון מתברכים. רוב המאמצים המה נסיונות סרק, שאינם עושים פרי, ורובן של העמלה כלכלית והמראה רכושנית נדונות למיתה וערירות. יד נעלמה משקה למעמים את

העריגה הכלכלית כוס של עקרים ואת האדישות — כוס של ברכה. אין אדם נוטל ממון בלי רשות נבוה ואין הוא זוכה בנכסים בלי הקנאת בעלים. כשהר פרשת המן מפוצץ בראשי הרי הכלכלה, הרי האדם, המהין לעלות בהר, מכיר את אמתות השקפתם של דורות ראשונים, שאין נרגנות ורעבתנות מוסיפות על מזונותיו של אדם הקצובים לו, ואין בולמוס התאוה האותו בו לפרקים, משרה הצלחה במעשי ידיו. מתוך השקפה כזו הוא בא לידי כיבוש קורדייקוס חמדת בשרים ולידי שמירה והננה על דעתו הצלולה מפחד שכרות כלכלית ותמהון לבב. אין הוא אץ להתאשר ואיננו בהול על ממנו. לא לפקחים ולכהולים לחם ולא לנבוני המעשיות והתועלתיות עושר.

"זה הדבר אשר צוה ד' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגולגולת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו".

אוכלי המן ידעו, כי אי אפשר ללפט יותר ממה שהקציבה ההשגחה ואי אפשר לאסף יותר מעמר לגולגולת. אין הדאגה לנכסים מוסיפה ואין שויון הנפש גורע.

כשפרשת המן, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" שגורה בפיו של אדם, הרי הוא יודע, שאין מתיצות תחום הנצח קולטות נכסים ארציים, ואין חרכוש יכול למרוד בשלטונו של חזמן המכלה את חכל. אי אפשר להניח ממון למשמרת, ואין אדם יכול לצבור חזן לדורות, למחר ולאחר זמן. מלח ממון חסר, ואין ידם של הבעלים משיגה למלח ממנו, להצפינו ולהכניסו לקיום.

"ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר" וכו'.

איריאה הכלכלה שזורה ומוויה עם תביעות המצפון והמוסר. גם בעולם הרכוש והממון פועם חרג נפשי נשגב, שאי אפשר לסכרו ולהשתיקו. ובח מסתורי זה תובע את עלבנו של המוסר מאת הכלכלה הפרועה והספונה לפעמים דמעות עשוקים. נבוה מעל נבוה שומר את סדרי מעשי בראשית של העולם החמרי. מאזין הוא

נאקת נעלבים ושומע אנקת אכיונים. וכשהרכוש פורק את עולה של מלכות שמים, הרי הוא בעצמו חותם את נור דינו בנושפנקא של דם ואש.

„ויאמר נכו' ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה“.

אם הכלכלה אינה מזדקקת לקולו של משה, הרי היא מבאישה ומולידה רמה ותולעים.

כשאדם מורה בפרשת המן, מגלים לו רזי עולם הפרנסה ותכסיסי מלחמת החיים. הרי הוא משיג כי אין הכלכלה יונקת אלא מחסד א-ל עליון, אשר לא בנכורת איש המרץ יחפץ ולא בשוקי שליטי הרכוש ירצה.

„זה הדבר אשר צוה ד' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו“.

כלומר, עם היודע כי יחמו יורד מרי יוג ביומו מן השמים, תופס את מנהגו של העולם הכלכלי; המרבה לא העשיר והממעט לא מד, הרבה חטאו לד' בחייהם הכלכליים ולא עלו לגדולה, והרבה נשאו ונתנו באמונה ועשו חיל.

כשאדם בא לידי הכרה, כי ד' ממטיר לו לחם מן השמים, הרי הוא קובע תחומים ומונה השויות וקדושות בעולם הזה — חול וקודש, ששת ימי המעשה ויום השביעי, רשות הרבים החילונית ורשות היחיד המקודשת, ארץ ישראל וחוצ לארץ, ירושלים ושאר ערי ישראל, דברי חול ודברי קודש, חיים נבוכים, נטולי חוכן, וחיים שיש בהם חפץ והוד של קדושה וכו'. מונה הוא עשר קדושות, זו למעלה מזו, ומכדיל בין קודש לקודש, בין קודש לחול, בין חוצ לפנים, בין טהרה לטומאה, בין חמדה ונעם לזוהמא ותועבה, בין הרוח העולה מעלה לנפש הבהמית היורדת מטה וכו', וכו'. צבירת הון, עשית פרקמטיא, טפול במלאכה, התמחות באומנות המחיה את בעליה, הרוחת ממון, הרי הם שתילי גן עדן החיים החילוניים, קסומי חמדה ויפעה, שהתורה התירה ליהנות מיפיהם ומפירותיהם. ברם אין גן עדן התחתון החילוני משמש אלא כעין פרודור לטרקלין הקדושה,

ואין קניני העולם הזה אלא נובלות העולם הבא, עולם שכולו טוב וכולו נאח. אדם מישראל, בן דורם של אוכלי מן, עסק בפרקמטיא, במלאכה ואומנות, משום שכך צוה תורה; פרנסת הגוף ופסחיו נכנסים בכלל מילוי רצונו של הקב"ה. אדם מישראל, שהאמין בפרשת המן, כשהי' נהנה מן העולם הזה, ידע היטב, שאין ההנאה הגופנית מהווה מטרה עצמאית, כי אם מכשירי מצוה, מכשירי חיים נשגבים. גם הסחורה וגם האומנות וגם הכמון וגם הנאת הגוף מוגבלים וקבועים המה על ידי חקי התורה ודיניה, שהטביעו את חותמם על החיים החילוניים לכל פרטיהם וקדושיהם ושצדפו את האדם מיצרו הרע ותאוותיו הבהמיות.

ואם רצונך לעמד על אפיה של כנסת ישראל התמימה, שפרשת המן היתה שגורה בפיה, כלך לך אצל שבת המלכה. כלה זו, נאה וחסודה, עדינה וענוגה, האצילה מיפיה וחנה על חיי ישראל וסמלה תפיסת עולם נשגבה, הרואה את האדם כאילן העומד חוץ לתחום הקדש ונופו נוטה לתוך התחום (עיין קדושין, ט'). ויו השבת והורה הבהיקו מסוף העולם הישראלי ועד סופו. ומתוך כך נהפך הרוכל בערב שבת עם חשכה לבן מלך, החנוני — לאדם העליון, והפועל — לבעל דמות רוחנית נבוחה ונעלה. מבני עולם השפל, מטומטמי הלב וזעומי הרוח, נוצרו „בני היכלא דכסיפין למיחזי בזעיר אנפין“ (אפילו היינה המומר הודה בזה!).

„ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וכו' ויאמר אליהם הוא אשר דבר ד' שבתון שבת קדש לד' מחר וכו' וישבתו העם ביום השביעי“

המון העם, הטרופ בטרדות תומן וזוהמת החיים היום יומיים, שבת ביום השביעי מתוך כלות הנפש וגעגועי הנשמה. ליום תמים הסיח העם את דעתו מטומאת החול וחלאת רשות הרבים והתמכר ברשות היחיד, שהיתה ספונה צניעות וקדושה, „ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים“.

„ויאמר וכו' את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העורף הניחו לכם למשמרת עד הבקר”

כלומר, בשביל השבת ולמענה אתם עסוקים בבשול, באפיה ובשאר עסקי העולם החילוני וצרכי הגוף. החול כפוף וציית לקדש, ששת ימי המעשה נטפלים אל יום השביעי, ומלאכתו של אדם מתקדשת על ידי האידואל הנדול והגשנב של „שבתון שבת קדש לד'”.

ב

ויהם השבת לימות החול הוא בנין אב לכל ההויה; „פשטת קדושה בכולה”. אין כאן ארץ הקדש וחוצה לארץ, אלא „עתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות”. „כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו”. אין הברכה יורדת לעולם השפל אלא דרך ארץ הצבי. „ושבו וכו' והתפללו אליך דרך ארצם”. אין כאן מלכותא דרסיע ומלכותא דארעא, אלא „מלכותא דרסיע כעין מלכותא דארעא”, מלכות שמים וארץ. „כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הרם רגלי”. אין כאן חילוק רשויות של יצר הרע ויצר טוב, של שטן ומלאך, של טומאה וטהרה, אבל יש כאן רשות אחת של חסד. החיים המקודשת. האומה האוכלת מן מקדשת את החול, מטהרת את הוהמא, מצרפת את ההויה מסיגיה ובדיליה ומעלה את נצוצות ייה מתהום האברון. כל העולם כולו מתעלה ומתעטר בנשמתא חרתא, מתקדש בקדושת הנצח ומתיחד עם קונו. מתשטשים הנבולים, נבלעים התחומים, ובטלות הרשויות, ולעינינו משתרעת יצירה אחת גדולה, האומרת שירה — שירת הפעול לפועלו, שירת היצור ליוצרו.

„וקרא זה אל זה ואמר קדוש, קדוש, קדוש, ד' צבאת מלא כל הארץ כבודו”.

ג

קסם נפלא הוצק באותו הרוכל, שהחזיר על הכפרים במחטים ומיני סדקית, באותו המוגז הנם והבער, באותו ההדיוט, בעל החשג הפעוט, באותו הכפרי המגושם, באותו היהודי

„ראו וכו' שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי”

רשות היחיד נהפכה ביום השביעי, שהוא שבתון שבת קדש לד', לרשותו של הקב"ה, יחירו ומקומו של עולם, ואיש לא יצא מרשות השכינה (זה"ש).

„ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לד' היום לא תמצאהו בשדה”

כלומר, היום אתם מתלוננים בצל כנפי הקב"ה, אין כאן היום לא שדה ולא ציד ולא מלחמת החיים ומוראם, אבל יש כאן אהל יעקב, איש תם, נר דלוס. ענן פרוש וברכת השבת המצויה במנוחת אהבה ונדבה.

„זה וכו' איש לאשר באהלו תקחו”

ומה גדול המרחק המבדיל היום בין שני האחים — בין עשו, איש יודע ציד, איש שדה, ויעקב, איש תם, יושב אהלים!

ומה טבו אהליך יעקב, כשהמה מבריקים באור השבת וזהר מעשי בראשית!

וכשארם נתון בעלה של תודעת הקדש, שבת שבתון, המטביעה את חותמה על המציאות החילונית והמעציבה את דמות דיוסנה, הרי הוא בא לידי ערובי תחומים ושתופי מבואות. החול מתקדש ומטהר ומזדכך. אין כאן חול וקודש, אלא קדושה אחת אריכתא. אין כאן שבת וחול, יום השביעי וששת ימי המעשה, אלא יום שכולו ארוך וכולו טוב, שטוף קדושה ורווי נעם. אין ששת ימי המעשה משמשים אלא כעין אכסדרה להיכל שבת קדש.

„ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו וכו' ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים” וכו'.

אין ששת ימי המעשה גיוזונים אלא ממסור הכרכות והקדושה של שבת מלכתא; „ראו וכו' על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים”. השבת מאצילה מהודה וזוהר על ימי החול האפורים והזועפים. וניצוצי נשמה יתרה לוחשים ברממה בקרקע המציאות החילונית.

הבווי והמנואל. גחלת של קדושה לחשה
בנשמותיהם של בני אדם הללו, שהיו שקועים
במ"ט שערי צרות הנפש ודחק רוחני, אש
פלאים להטה במעמקי נשמתם ויסקה בחביון
ישותם השוממה והסחומה, ולפרקים התפרצה
להבה מבין ערמות הדשן וחרגה ממסגרותיה
אל מרחביה. ותנעש הויתם הקבושה בחלל
עולם קופא, "ביליל וישימון" ותרעש; מוסרי
נפשם העלובה והנכנעת ירגזו, וירכבו על כרוב
נשמתם ויראו על כנפי רוחם. ואז נעלמו הכפרי
והמוזג והחנוני והשולחני והמלוה והמלמד
והפועל וכו', וכו', ובמקומם הופיעו ענפי הרוח
וגבורי הגפש, שהיו מורדים במלכות הטבע כולה
ומטרים במציאות העכורה, ושהיו טעונים רצון
סוער וחמץ עז.

כל משאת חיהם התגלמה לא בפרוטה ולא
באסימון, כי אם בקב של קדושה שירד לתוך
עולמם. תרוכלים והתנונים שאפו לקדש את
אהליהם ואת בתייהם. "גמדים" אלה רצו להשכין
בין כתליהם קדושת שמים והודם ושאפו לקשט
ולפאר את הויתם בתפארת גדולה ועטרת
ישועה.

"ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת
ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו
לפני ד' למשמרת לדורותיכם"

צנצנת זו הכילה את תרומת האדם לד' —
קדושת השבת, כבוד המועד, חגיגת הרגל, הנוך
הבנים, לחם הפנים הערוך על השלחן, העומר
לפני ד', קדשי האומה, מנהגי ישראל, תקותיו
ושאיפותיו. בן דורם של אוכלי מן חלם תמיד
על צנצנת אחת, מלאה קדושה ונעם. הכפרי
ראה בחלומו בן תלמיד חכם, חתן, צורבא מרכנן,
נכדים, גדולי ישראל. בבית מרוחו המעושן
והמעלה צחנה שזר בנבכי נפשו חוטי זהב של
פנטסיה נשנבה ויקם פלאי אוטופיה משכרת
את הלב ומקסימה את העין על דבר חיים זכים
וטהורים, שופעים הוד והדר. משאות נפש מעין
אלו הרחיבו את לבו של המוזג, ואסרוהו ברהטי
אהבה גדולה בלי מצרים. על קיומה של הצנצנת
נלחמו התגר והרוכל והחנוני בקנאה נלהבה
וקשה. פחדנים הללו חרפו את נפשם והגיחו

ברמיתם על טחרתה של חצנצנת, שתיתח מונחת
לפני ד'. וכשגלו ישראל ממקום למקום, גלחת
עמם צנצנת חסן. לשמה עלו על המוקד
ולגרדום. שמוה כחותם על לבם, כחותם על
זרועם.

ד

ומה נאוו דברי חכמים: "ויקח מן הבא בידו
מנחה לעשו אחיו — מן החולין ולא מן
הקדשים".

"וילן שמה" בגיטאות צרפת, גרמניה, פולניא
וליטא וכו', — "בלילה ההוא" — בליל הגלות
המרה והשחורה, מלאה ענות וקושי השעבור,
בליל ימי הביניים האפל והקודר. "מחוי" שכלה
חרב, "וכבית" — אימים, "ויקח מן הבא בידו
מנחה לעשו אחיו", ומנחה זו הותח או כלי
וינו ותכסיו היחידים במלחמתו, הארורה
בשנאת עשו, "אחיו" ומשטמתו; הרבה גזירות
במלו, והרכה חקים אקזורים נדונו לגניזה ע"י
ריצויה של המנחה.

ברם מה שלח יעקב לעשו אחיו?

"עזים מאתים ותישים עשרים רחלים קאתים
ואילים עשרים גמלים מיניקות ובניהם שלשים
פרות ארבעים ופרים עשרה אתנות עשרים
ועירים עשרה", מיטב כסף ורכשו, "מן הבא
בידו" — אבנים טובות ומרגליות (רש"י שם),
נכסים חקריים, ממון, כסף וזהב, קנינים
ארציים, שצבר בזיעת אפיו ומסירת נפשו!

לפרקים נתרצה ונתפייס עשו במנחה כזו
הסביר ליעקב פנים שוחקות, וירץ צשו לראתו
ויחבקו ויפל על צוארו, וי'ש'ק'ה'ו' ויבכו",
ולקעטים לא שעה אל מנחת אחיו הדל והחלש
וסכל את פניו בשוקים ועקרבים. ברם כל
המנחות שהביא יעקב, באו מן החולין, מתחום
החמרי והנשמי, מטוב העולם הזה ועשרו.
קנינים ונכסים כאלה הקריבו הכפרי והחנוני
מדי יום ביומו כדי לכפר את פני ה"פריץ".
ברם כשעשו התאוה למנחה מן הקדשים, לקומץ
פעוט מן קדשי האומה ותמסורת, מן הקדש של
יעקב, מחיו האינטימיים, הספוגים צניעות וחן,
מן קדש משפחתו, מטהרת נפשו ונשמתו, מיחסו

בממשלתך „החוקה וכחך הנדול“. רצוני העז
יפתח תרצובות הנלות על כל אימתה הסיטית
ויפרק על ברזל של אכזריותך מעל צוארי.
למה זה תחמד נכסי הרוח שלי, והיא לא תצלח!
אם אתה שואל: „למי אתה ואנה תלך“? הרי
תשובתך בצדך -- „לעבדך ליעקב“!

כה פלאים פועם בעבדך ביעקב, שאין כל
אומה ולשון יכולות לעמד בפניו!
„למי אתה ואנה תלך“? „לעבדך ליעקב“!
„ולמי אלה לפניך“? „מנחה היא שלוחה לאדוני
לעשו“!

ובמנחה זו מסתימת פרשת ^{למנוח} ההכנעה של
ישראל סבא; באשכר זה חותם יעקב הזקן את
מסכת השעבוד והפחדנות. מכאן ואילך מתחילה
משנת הגבורה והעז, מסורת של שחצנות וקשיות
ערף.

„ויצו גם את השני גם את השלישי
גם את כל ההולכים אחרי העדרים
כדבר הזה תדברון אל עשו אחי
במוצאכם אותו“.

כן צוה יעקב את כל באי כחו ואת כל שלוחיו
ויטתלניו, שהיו מזדמנים מפרק לפרק עם גדולי
עולם לפונדק אחד.
כך נהג ישראל סבא, כשלן בלילה ההוא בעמק
הבכא!

ובמדה זו אחוז אוכלי מן שבכל דור ודור!
(עיקרו של פירוש שני הכתובים „ויקח וכו'
ויצו את הראשון“ וכו', מצאתי בספרו של
אביר הדרשנים, מוהר"י ניסנבוים, ז"ל,
שהעתיקו מספר „מעשי ד'“. ברם הרחבתי את
הדברים והוספתי עליהם נופך משלי.)

ה

ובימי איד ומשבר, כשעב הענן טפטף על
פני עולמה של כנסת ישראל, נשאה הלה את
עיניה למרום וראתה את כבוד ד' בתוך הענן.
מעולם לא התיאשו אוכלי מן, ומימיהם לא בא
מורך בלבם, לא התקצפו ולא קללו את גורלם
ומולם. מימיהם לא תקף עליהם פחד אנימלי,
פראי—פחד הכליון, שאינו מביא את האדם
לא לידי הכרה ולא לידי בחינת הנפש
וההתחדשות רוחנית. תמיד הרגישו אוכלי מן

לאלקיו, מחוד השכינה, שחמף על אהלו — אז
נחמך הכסרי הפחדן, מוג הלב, לגבור הרוח,
קשה ערף וקשה רצון, וטפח על פניו של אותו
רשע והשיב את בקשתו ריקם. שום גזירות ושום
איומים ושום יסורים ומכאובים לא הכניעו את
לבו, לב ארי, ולא התלישו את רצונו הנועז.
ככה מוצק בלב ים רועש וגועש, נצב הרוכל
לעומת הגסיך העריץ או האדון האכזר ושחק
לו על פניו.

„ויצו את הראשון לאמר כי יפגושך
עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה
תלך ולמי אלה לפניך ואמרת לעבדך
ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני
לעשו“

ליעקב. היה מצוה את עבדיו העוברים לפניו,
את השתדלנים, הפתיצבים לפני מלכים,
הבאים במגע ומשא עם אדוני הארץ, עם רוזני
גרמניה, אצילי פולניה ושרי רוסיה: „כי יפגושך
עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך
ולמי אלה לפניך“ — כלומר, אם יפתח בדרישה
ותקירה ויבא עליך בעקיפין, ישאלך שאלות
מסובכות וחמורות, יטריפך בבחינות
מפותלות ובבעיות עיוניות, יברקך לאור
פחשבותיך, השקפותיך, מאווייך, כיוון סיכוך
ותכניותיך, אמור לו, כי אין אני מגין על
החולין, על העוים והתישים, על הגמלים
והאתונות, על אפנים טובות ומרגליות, אבל
אלהם בכל כחתי ולשר חיי על הנפש, על
הנשמה, על הרוח, על הקדשים, וכל מלכי מזרח
ומערב אינם יכולים להעבירני על דעתי. אם
רצונך, אדוני עשו, במנחה מן החולין, בספירים
ואבני חפץ, בכסף וזהב, ברכוש ארצי והון
חמרי, הרי שלך לפניך, „סח את מנחתי“,
„מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו“, ואני מוכן
להשתחוות לך אפים ארצה, להתרפס לפניך,
להתחנן לך ולכנותך אדון. ברם, אם נתת את
עיניך בעולמי הרוחני, בנשמת, באישיותי,
בתודעתי הדתית, במצפוני, באשתי ובני ביתי,
בהלך חיי ושאיופותיהם, ידע תדע, כי אינני
עבדך, בן אמתך, המשתחוה לעמתך ומצפה
לחסדך. הנני אדון הרוח ואציל הנפש, בן חורין
בנשמתו וחפשי ברצונו, ואני בועט בך ומורד

בכבוד ד' החופף על הערת, בהרר שכינתו וחביון עזו.

"ויהי וכו' ויפנו אל המדבר והנה כבוד ד' נראה בענן".

גם כשהביטו בעתיד קודר ודלוח, ביילי ישימון וערבה שוממה, גם כשחיהם השתרעו לפנייהם בכל נוולותם וניוונם, גם אז ראו את כבוד ד' מכסיע את הענן המכסה את שמי האומה. מתוך הערפל נראתה להם אות הכרית — שכינת-אל.

השואה והזועה הביאו את האומה לידי הכרה, והכרה — לידי תשובה, ותשובה — לידי גאולה.

י

ברם גשתנו הדורות, נשתנו האישים, ונשתנו פני הדור; במסום אוכלי מן באו אוכלי שלל!

"ויסעו מהר ד' דרך שלשת ימים ואמר ר' חמא בן חנינא שסדו מאחרי השם ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק הבורח מכית הספר" (שבת, קט"ז, עיי"ש בתוס')

"והאספסוף אשר בקרכו התאו תאוה" וכו'.

פקעה סבלנותו של האספסוף להמשיך מורשת אבות, לחיות חיים קדושים וטהורים, להתפרנס בחיי עולם.

"ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו".

כלומר, ישנו עולם גדול ורחב ידיים, קסום שמש ותפארת; ישנה קולטורה נאה המבהיקה באור מגוון ובהיר. נצא מן הצללים למרחב, לחפש, לאור, ונהנה מן העולם היפה ובריותיו הנאות.

"והאספסוף אשר בקרכו התאו תאוה וישבו ויבכו בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר".

כשאנו מדמפים את ספרי ההיסטוריה הכתובה בלידי היסטוריונים מודרניים, הננו נתקלים בהנחה "פשוטה ומחזורת", כי תנועת הליברליזם הדתי והטמיעה הלאומית נולדה

מתוך נמוקים עיוניים, מתוך השקפת עולם מזוקקת בכור צרוף המחשבה ותחכרה של התקופה ההיא. אבות תקוני הדת, כך מלמדים "חכמי" ההיסטוריה, הרגישו בטמטום והתאבנות המסורת והסבלה בישראל, ולפיכך עשו מה שעשו כדי להרעיה טל תחיה על לבבות אטומים ולהפית רוח פועם ומפעפע באותיות מתות ויבשות. היסטוריונים הללו אומרים, כי הליברליזם הדתי התרסם בחוטי דתיות "רעננה" ורטוכת "רסיסי נפש פועמת וסוערת" על רקע אידיאולוגיה פילוסופית, שואפת אל על.

עדי שקר המה! המצע הריאלי של תנועת הליברליזם הדתי וההתבוללות הלאומית היא הרעבתנות היתרה שקפצה על מחוללי כחה זו. בולטום של חמדת בשרים ורוח תזוית של הגאה נסה אחזו באספסוף "שהתאו תאוה וכו' מי יאכילנו בשר".

כל האידיאולוגיה הליברלית לא באה אלא כדי לחפות על תאוה מאוסה וניריו התתפנקות והעידרונים.

מנוסת הליברליזם הדתי אל העולם הכללי קודמת לתורתו. העולם הנדול על כל קסמיו ויפעתו משכם בחבלי קסם של תאבון ותשוקה. והאספסוף המתאוה ידע היטב, כי רת ישראל אוסרת את ההנאה הבהמית ואת התענוג הפראי ואת העידון הפרוע לשמצה, ולפיכך התחיל להתאונן על הדת, על המסורת, על חכמי האומה ועל התורה ולומדיה. המתאווים ראו את השו"ע כמחיצת ברזל החוצצת בינם לבין העולם המפונק, המתעלס באהבים.

"ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו".

וההשגחה נזרקה להתלוננות המהרסים וסובל-נות המורדים במלכות שמים, להתאוננות הבור-חים חוץ לענני הכבוד וערעורי המתאווים, והכינה להם חמרים, חמרים של עושר והון, של נכסים וממון והשליטם לאכל מהם. ההשגחה לא אצלה שום דבר מכל אשר שאלו עיניה של היהדות החילונית במערבה ומרכזה של אירופה. גשמי ברכה ומטרות אושר חמרי ירדו ליהדות המת-בוללת, שנטמעה בין הגוים, והיא נהנתה מזיום

ויסים של חיי העולם הזה. כוסה היתה רווה,
יינה — מזוג ושלחנה — ערוך.

„ורוח נסע מאת ד' ויגזו שלווים מן
הים”.

„ורוח נסע מאת ד' ויגזו שלווים מן הים
ויטש על פני המחנה כדרך יום כה
וכדרך יום כה סביבות המחנה וכמאתים
על פני הארץ”

חמרים, חמרים של נכסים וקנינים ארציים,
של רכוש, כבוד וגדולה נצברו בתקופה האחרונה
על ידי אוכלי שלו. ישראל המתבולל בנה לו
היכלות וארמונים, בתי חרושת ומחסנים, תפס
לו עמדה חשובה בתעשיה, במדינאיות, באמצעות,
במרע וספרות, העמיד שרים ושרות, משחקים
ומשחקות, הוגי דעות וחושבי מחשבות, העמיס
שאלה, הרבה דעת ודאה על כנפי רוחו במחקר,
וחכמה. כל הקולטורה התקפלה תחת רגליו,
והוא החזיק בה. עבודתו הפוריה הביאה לו
עושר ונכסים וכבוד מדומה וברק החיים החיצוני
ניים וננה האשר השטחי. היהדות הסקולרית
סלסלה בשערה ופנסה את עצמה ונהתה מהי-
שניה ופעולותיה הנאה מרובה.

„ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה
וכל יום הקחרת וישטחו להם שטוח
סביבות המחנה ויאספו את השלו
הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו
להם שטוח סביבות המחנה”

אוכלי שלו יצאו מרשות היחיד לרשות
הרבים, ממקומו של עולם למקום תורפה והלאה,
ממחנה ישראל לסביבות המחנה. „העם
המתאווים” בעטו בענני הכבוד ועמוד האש
ונספחו על העולם החילוני והחמרי. אסיפת
השלו דחתה את כל התורה והעכירה את
המתאווים על דעתם ועל דעת קונם.

אוכלי שלו לא הורו בהשקפתם של ראשונים,
כי לחם יורד מן השמים. המה ראו ולא ידעו מה
ראו — ראו את השלו בא על ידי הרוח מן הים,
אבל לא תפסו, כי הרוח, שגזו שלווים מן הים,
הוא רוחו של הקב”ה ולא סערת איתני הטבע.
הכרתם המוחשית קבעה הלכה פשוטה: השלו
בא מן הים.

ואם השלו עולה מן הים, הרי סדר ומשטר
שולטים בכל העולם, הרי חקי הים, דיניו
ומשפטיו, נוהגים גם בחיי האדם: הנדול בולע
את הקטן, החזק — את החלש, והעריץ — את
הבוזר ואת הנעזב. אין כאן לא עין רואה ולא
יד כותבת ולא חשבון ולא חכמה, אבל יש כאן
כח וסרץ וחריצות ופסקות ווריוות ועז ותחרות.
אין כאן חיים חתוכים וסדורים על ידי שלטון
עליון ולא הנהגת עולם מוגדרת וקבועה מראש.
אין מזונותיו של אדם קצובים לו, אלא הוא
נוטלם בכח ידו. האדם יוצר לו את מולו ואת
תפקידו. אין הוא מסבל שום דבר ממעל, ואין
חסד עליון מעלה ולא מוריד. האדם נוטל
בעצמו, וכשאינו טורח ליטול ולזכות מן ההפקר,
אין מי שיתן לו. אין הוא זוכה ע”י אחרים אלא
ע”י עצמו; בכחו ועצם ידו הוא עושה לו את
החיל הזה.

ולפיכך אין הכלכלה מזדקקת לקול המצפון,
ללחישות התודעה המוסרית, לדברי יושר וצדק,
שירדו לעולם על ידי נביאי ישראל. איתני
הכלכלה אינם משועבדים לחקי הדת ומשפטי
התורה, מרבה יגיעה וטרח, מרבה עשר וכבוד;
הממעט מוכרח להסתפק בקב חרובים.

„ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה
וכל יום המחרת ויאספו את השלו
הממעט אסף עשרה חמרים” וכו’

ואידך פירושא זיל גמור!

אם האדם קובע מסמרים להלכה, שהכלכלה
עולה מן הים, הרי אין כאן לא קודש ולא אצילות
ולא נעם החיים ולא תפארת ההויה; אין רשות
היחיד קובעת מקום לעצמה ואין תחום הקודש
קיים בעולם.

אם השלו עלה מן הים — שבת מה טיבה?
קדושת חיי המשפחה מה תוכנה? עולם הבא
מה פירושו? אהל יעקב מה חשיבותו?

האדם העסוק באסיפת השלו איננו מכיר
בין קדש לחול, בין יום השביעי לששת ימי

ז

וכמה גדולים דברי חכמים!

„וארון ד' נוסע לפניכם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה — זהו הארון היוצא עמם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים“ (רש"י בשם הספרי)

ואבות הליברליזם הדתי, כשיצאו לצייר לפני העם עניותה ונוולותה של מסורת אבות ולעומתם — יפים וחנם של חיים חילוניים, שנתסו מן העבר המעורפל וגתפסו לעתיד מזהיר, לא חשפו את מאוייהם וזממת לבם ולא ערטלו את הרהוריהם ומחשבותיהם. רצה רצו לנשל את חיי האומה מן קרקע המסורה הטהורה והנאמנה ולטעתם באדמת נכר, ברם הסימסא, שבה דגלו, הכריזה, בננוד לכוונותיהם, התחדשות והתערות דתית, תחית איש הדת ושגשוג רגשותיו.

מחוללי תורת הטמיעה ידעו היטב, כי העם לא יורסק לחילוניות מוחלטת ואידיטיות נמורה, ולפיכך כשהופיעו על במת ההיסטוריה, נשאו את ארון הברית ולוחות העדות, וכבר העידו חכמי הקבלה והסוד, כי אין הטומאה מתקיימת אלא בזכותה של הקדושה, ואין סיטרא דשמלא ניוזנת אלא מנצוצי אצילות וקדש שירדו לתוכה. צגורות חסד עליון מפרנסים את הטהור ואת הטמא, את הקדש ואת החול. גם הליברליזם הדתי וגם הטמיעה הלאומית גם הענל נבראו בכחו של השם המפורש, שהיה מונח בארון.

והארון הזה פרנס את תנועת תלמידי הדת ושליח הלאומיות והשפיע עליה רוב טובה וברכה.

ומה טיבו של ארון זה?

זהו ארון ששברי לוחות מונחים בתוכו! ושברי לוחות יכולים להצטרף לרברות מסורסות, דתיות מזויפת ומצות משוכשות. הרבה מן העם לא הבדילו בין ארון, ששברי לוחות מונחים בו, לארון הברית, המכיל לוחות העדות, שלא נתחללה קדושתם ולא נפגמה

חמיעה, בין שכינה לסיטרא אחרא, בין מטהר לזוהמא. גבולי זמנים ותחומי עתים מתמוגגים וגבלעים; תושך ואור משמשים בערכוביא; לילה ויום משתתפים ומתערבים. האשמורות נעלמות, והשעות חומקות ללא מטרה עילאח וללא שאיפה מוסרית.

„ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום הסחרת“ וכו'.

אין לו לאדם בעולמו אלא צבירת הון, אסיפת שלו, עשית פרקמטיא ונהוג עידונים בעצמו.

העדה נהפכת למחנה, ההויה הטהורה והזכה — למציאות עכורה, קדושה — לפסחיות, צניעות — לזוללות, ועדינות — לנסות הרוח וגרנרות משונה.

אבל... ואוי לעינים שכך רואות!

„הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת ואף ד' חרה בעם ויך ד' בעם מכה רבה מאד ויקראו את שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאווים“

עדיין לא נתעכל הבשר, עדיין לא עבר הכולמוס הראשון, שתקף על העם המתאווים, „ואף ד' חרה בעם“ וכו'.

„ויקראו את שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאווים“

ומה שם נקרא לטרנדיה העכשוית שבאה לעולמנו?

תורת אוכלי שלו, שקעקעה את בירת היהדות, לא בבית מדרשו של שם נולדה אלא באסכולה של יפת. אוכלי שלו המתבוללים קבלו מחכמי הקולטורה המודרנית והפרנקמטית, שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של תועלתיות. העולם הכללי מתבוסס עכשיו בדמו בעטיה של השקפה אוטיליטרית כזו, וקללת אלקים רובצת עליו. אוי ואבוי לנו, שנתפסנו למינות ולגבואת השקר, שהביאה אנדרלמוסיה לעולם בכלל ולישראל בפרט.

בשעה, שהנה מקבילות אל דרישות הנוחיות, ברם כשחקי הדת סותרים את הנוחיות המופרזות, הרי הם בטלים מאליהם. שברי לוחות אינם דורשים מאת האדם שום קרבנות וויתורים.

וכה בשעה, ששברי לוחות שולטים בחיי העם, יוצאים ונכנסים עמו, עומד לו ארון הברית לפניו מן הפרוכת, בקרן זוית צר. העם הסיח את דעתו מארון זה ודגו לגניזה בפנת סתרים חשכה.

„זה שהיתה התורה נתונה בתוכו מונח באהל מועד הדא הוא דכתיב וארון ברית ד' ומשה לא משו מתוך המחנה" וכו'.

ואוכלי שלו מסתכלים בארון העדות ונושאי מתוך רגש של בטול ומשטמה. גם הארון, גם התורה וגם חכמיה נשארו לברם באהל מועד. הרחוב היהודי, רשות הרבים, אוכלסי ישראל ומנהיגיהם בזים להם.

וארון הברית, שהתורה נתונה בו, שופע כולו קדושה והור מרגש צנדרנטי; תובע הוא מאת הצבור את עלכון השכינה ועלכון נשמת האומה. ארון זה הוא צנוע ביותר ונחבא אל הכלים. דורש הוא מאת העם את גשמו של האידיאל הנדול — קדוש החיים וקדוש העולם. הד קולו מכסיע את ערפלות הדתיות המודרנית ומפוצץ בראשי הרי המציאות האטומה — „אוי להם לבריות מעלכונה של תורה!"

אולם קול גלגל החיים הסואנים והסוערים, המנסרים בחללו של עולם, משתיקים בת קולו של ארון הברית.

הארון האמתי, ארון העדות, מונח לו בקדש הקדשים, עלוב וגלמוד. וארון ברית ד' ומשה לא משו מתוך המחנה: „שניהם יושבים בדר בתוך המחנה.

אין דעת אוכלי שלו גוחה מהם. אין המה מתרפסין לפני כל תנועה ותנועה ולפני כל אידיאה ואידיאה.

וסחור, סחור לארון, ששברי לוחות מונחים

צורתם. לא היה בידי חמון העם לא מעקרון חתבלה בין דתיות אמיתיות לדתיות מוויסות ולא מסימני הכרת פרצוף פניה של תסיסה רוחנית, ולפיכך נכשלו במה שנכשלו ונסחפו ע"י אור מדומה וזהר ססמים.

וזו היא אחת הטרגדיות היותר נוראות, שהתחוללו בחיי האומה.

„שני ארונות היו מהלכים עם ישראל ישראל במדבר אחד שהיתה התורה נתונה בתוכה ואחד שהיו שברי לוחות מונחים בתוכו זה שהי' התורה נתונה בתוכו היה מונח באהל מועד הדא הוא דכתיב וארון ברית ד' ומשה לא משו מתוך המחנה זה שהיו שברי לוחות נתונים בתוכו היה נכנס ויוצא עמהם"

(ירושלמי שקלים, פ"ו ה"א)

קללת הדתיות המוטעת, שנביאי השקר מתחפשים בה, רובצת על העם. הארון עם שברי לוחות נכנס ויוצא עמהם, ועם ארון זה מתיתרת היהדות החילונית ביחודה הגורלי ועל ידו היא יוצרת ערכי חיים חדשים, מושגי שקר ואידיאלי רות. הארון, ששברי לוחות מונחים בו, הוא רך ביותר ונוח ביותר לבריות; מקבל הוא כל אידיאה חדשה בסבר פנים יפות ובבת צחוק נעימה; איננו מתנגד לעידון החיים המוגזם וליצר התאוה וההנאה ואיננו לוחם בשלטון חמדת בשרים וכפיתה על ההווה המהורה; שותה הוא מתוך נחת רוח בורם הזמן ובשכולת איתני הטבע הפראי, ששטפו איי זהר שמימי ושרטוני קדושה עליונה. ארון זה, שנתפס להבלי השקר הדתי, מעמיד מתיצה של ברזל בין האומה לאלקיה. שברי לוחות מתלכדים הרדי להקים משונים ומשפטים מוטעים. כל תנועה ותנועה מצרפת את האותיות, דאולין ערטילאין, כפי מאויה וחגיון לבה. אין כאן עקרונים קבועים ודינים נטועים כמסמרות, אבל יש כאן אנרכיה רוחנית וערכוביאת דתית. כל איש ואיש דורש את עשרת הדברים של הלוחות שנשתברו כפי רצונו וחפצו. יסוד תיסודות של נושאי שברי לוחות היא הנוחיות. מצות התורה נוחות רק